

Ιστορικό Διήγημα ΣΤΙΓΜΕΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Του ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΙΑ διαβήκαμε από τότες. Κι ο Σταύρος ξανάνοιξε με την ευκαιρία το φετεινό μαγιάτικο απόθραδο - σα για θυμίασμα στη μνήμη των ημίθεων αδελφών μας, του Μιχαλάκη Καραολή και του Αντρέα Δημητρίου - τούτες τις αποξεχασμένες σχεδόν πια σελίδες, γραμμένες από τότες μέσα στα ίδια τα φοβερά κελιά της Κυπριακής Βασιλλίης...

Στεκόμαστε πάντα ευλαβικοί προσκυνητές στη μνήμη όσων αναπαύονται δοξασμένοι στα «Φυλακισμένα Μνήματα» της ιδιαίτερης Πατρίδας. Η σκέψη θ' αναπολεί παντοτινά μ' ευγνωμοσύνη απέραντη τους υπέροχους έφηβους συναγωνιστές που προσεφέρθηκαν αυταναγκαστικά θυσία στο ικρίωμα και την αγχώνη για τη λευτεριά της Κύπρου.

Μέρες ολάκερες πιο πριν - απ' την ημέρα που γινότανε γνωστή η ψυχρή και ανέκκλητη απόφαση του Άγγλου Κυβερνήτη πως ο νόμος «έπρεπε να ακολουθήσει την πορεία του» - η νευρική και η συναισθηματική έξαρση στις φυλακές των άλλων συγκαταδικών πατριωτών ήταν ολοφάνερη. Από τις στιγμές όμως που τα δρακόντεια προληπτικά μέτρα των αρχών των φυλακών για την «τήρηση της τάξης» στις φυλακές και την ματαίωση κάθε απόπειρας απόδρασης ή απαγωγής των μελλοθανάτων μπαινανε σ' εφαρμογή, ήταν για μας σημάδι αλάθευτο ότι άγγιζε η ώρα της υπέρτατης δοκιμασίας της κυπριακής εφηβικής ψυχής μα κι η μεγάλη η νίκη της.

Είχαμε κι άλλοτες την ευκαιρία να υπογραμμίσουμε πολλές φορές την άποψη - και κανένας ως τα τώρα δεν μπορεί να μας μεταλλάξει την άποψη μας ετούτη - πως η μεγαλύτερη αντρεία που έχει να επιδείξει ο απελευθερωτικός αγώνας του 1955-59 ήταν η μεγαλοσύνη κι η παλληκαριά των δεκαοχτάχρονων εφήβων μας που «εν ψυχρώ» αντίκρυσαν, δεμένοι χειροπόδαρα κι οπισθάγκωνα τον φρικαλέο θάνατο της αγχώνης χωρίς φόβο, χωρίς καμιά μεμψιμοιρία, χωρίς κανένα, έστω, τρεμούλιασμα. Με τη συναίσθηση της επιτέλεσης ενός έργου υψηλού, με την επίγνωση της περιθλιπτικής θέσης τους, με την αξιοπρέπεια του ανθρώπου, την πίστη του χριστιανού και τα ιδανικά του υπόδουλου Έλληνα, που πολεμά για τη λευτεριά, με τη σκληρή ακαμψία του αγωνιστή, νίκησαν τη μοίρα του θανάτου.

Στην πορεία του αγώνα μας πέσανε πάρα πολλοί νεκροί που κανένας δεν αμφισβήτησε ποτέ και δεν αμφισβητεί την αντρείουσύνη τους. Σκύβουμε και φιλούμε τα ματωμένα χώματα που δέχτηκαν, «ασπαίροντα» και διάτρητα από σφαίρες, τα τρυφερά εφηβικά κορμιά τους.

Ήσαν όμως εκείνοι μεταρσιωμένοι από την έκσταση κι είχαν στους ώμους τους φυτρώσει φτερά ενθουσιασμού σαν αντίκρυσαν εκεί που πολεμούσανε το χάρο και χτυπηθήκανε μαζί του. Δέχτηκαν το χτύπημα ενώ κι αυτοί χτυπούσαν.

Άλλη όμως είναι η θέση του παλληκαριού που 'ναι απόψε αποκλεισμένος σε σεδερόφρακτη απομόνωση, προσμένοντας στο κελί του θανάτου για βδομάδες και μήνες τη θανατική εκτέλεση με τη θηλεία της αγχώνης. Κι ενώ οι ψηλοί πύργοι και τα παρατηρητήρια με τ' αυτόματα τον περιζώνουν από παντού, ο έφηβος σφίγγει την καρδιά σαν δέχεται τον καθαρά πάνω απ' τα ανθρώπινα μέτρα στερνό αποχαιρετισμό των δικών του, του πατέρα, της μητέρας, των αδελφών του. Νοιώθει περήφανος μα και ψυχικό συγκλονισμό ο κύπριος έφηβος, κοιτάζοντας την κλαμένη και πονεμένη ύστατη ματιά της μάνας. Εύκολα μπορεί να φανταστεί και να αναπλάσει κανείς την οδύνη τον τραγικό πόνο, τη λαχτάρα και τη λατρεία μα και την απελπισιά μαζί που εγκλείει η στερνή ματιά της μάνας σαν αποχαιρετά και σαν εναποθέτει στο μέτωπο του ήρωα έφηβου γιού της όλη την έκφραση της στοργής και της αγάπης της. Οι λυγμοί δένονται και απωθούνται από το αίσθημα της περηφάνειας, από το νόημα της υπέρτατης θυσίας του παιδιού της. Το κλάμα δεν κατακυλά, μα παραμένει διαμάντι στα μάτια και τα δάκρυα μεταλλάζουν μορφή και γίνονται βλέμμα· γίνονται ματιά που ψαύει, αγκαλιάζει, φιλά, σφίγγει, μοιρολογά τον έφηβο γιο, που είναι να πεθάνει απόψε τα χαράματα.

Ο πρώτος ήρωας πέφτει πάνω στο υπέρτατο μεθύσι της μάχης προσμένοντας να γυρίσει νικητής, φορτωμένος δόξα... Μια σφαίρα και μόνο συντελεί ώστε ο θνητός να γίνειθάνατος να μεταπηδήσει στον άλλο κόσμο, να γίνει σύμβολο, σύνθημα που ηλεκτρίζει ένα ολάκερο υπόδουλο λαό, που τον εμπνέει για έργα

μεγάλα κι αξεπέραστα. Ο άλλος, ήρωας και μάρτυρας μαζί - περισσότερο όμως μάρτυρας - ολομόναχος, με το μεθύσι να 'χει σβήσει, προσμένοντας, με τη βεβαιότητα των φυσικών γεγονότων, βδομάδες κι όλας πριν πως θα πεθάνει σε προκαθορισμένη μέρα, ώρα και τρόπο: «Θα σε κρεμάσουν μ' ένα σχοινί από το λαϊμό και θα σε αφήσουν εκεί κρεμασμένο μέχρι να βγει η ψυχή σου», είπε στον Κύπριο έφηβο αγωνιστή ο εγγλέζος Στρατιωτικός Δικαστής. Αποκλεισμένοι θάρβαρα σε δυο μέτρα κελί, με το μάτι του Άγγλου πάνοπλου φρουρού στρατιώτη να τον παρακολουθεί εκνευριστικά 24 ώρες το μερόνυχτο, με τον συστηματικό κι ανηλεή πόλεμο νεύρων των ξένων στρατιωτών, που μεταλλάζει μορφές και σχήματα σ' όλη την μακρά δοκιμασία, προσμένει τον ξένο δήμιο για να τον θανατώσει. Ασφαλώς κι ο πρώτος κι ο δεύτερος αγωνιστής είναι ήρωες. Είναι κι οι δυο τους γενναίοι - μα ο θανατοποινίτης έφηβος, που του κόβει τόσο γρήγορα κι απρόσμενα το νήμα της ζωής η αγχόνη, που ξέρεει πως δε θα ξαναζήσει το γνωστό αγαπημένο κύκλο της ζωής κι όμως παραμένει δυνατός, είναι δυο φορές ήρωας. Δέχεται με περηφάνεια το θάνατο του. Ανυψώνεται τόσο, μάλιστα, ηθικά, που παρηγορεί αυτός ο μελλοθάνατος τους ζωντανούς, που κλαμένοι τον αποχαιρετούνε. Αυτός είναι για το λαό του πιο πολύ από ήρωας, είναι νικητής, η αιώνια πηγή της έμπνευσης για όσους πιστεύουν στα ιδανικά της ελευθερίας και της δημοκρατίας, το αιώνιο κι ολόφωτο παράδειγμα για όλους τους ανθρώπους μα πιο πολύ για τους νέους, τη γενιά που ανεβαίνει.

Τη νύχτα ετούτη, του απαγχονισμού η ψυχή των φυλακών τρικυμίζει, δίνοντας με τις φαισιωδείς εκδηλώσεις της τη ρωμαλέα αντίδραση της. Από ενωρίς εκδίδεται η διαταγή του Αίρονος, του Άγγλου Διευθυντού των φυλακών, για το γενικό περιορισμό μας στα κελιά. Ο στρατός πάνοπλος, περικυκλώνει τα πανύψηλα των φυλακών τη Κάστρα. Στα παρατηρητήρια πολλαπλασιάζονται οι ένοπλες φρουρές κι οι προβολείς καταγράφουν τη φορτισμένη νύχτα. Ως και τα πιο απαραίτητα για την επιβίωση των καταδικών χρεώδη πετιούνται έξω απ' τα κελιά: τα «τρισεύλια» και τα σανίδια της «τάβλας», το ξυλένιο χαμηλό «σκαμνί», το απλό χαμηλό τραπέζι, η «κούζα», ο τσίγγινος «μαστραπάς». Διπλή η σημασία του προληπτικού τούτου μέτρου: για να αποφευχθεί η αξιοποίηση τους εναντίον των φρουρών και για να εξαλειφθεί πιθανότητα δημιουργίας θορύθου και διαμαρτυρίας. Μα η ατμόσφαιρα όσο πάει και φορτίζεται. Ένας λαμπρός συνα-

γωνιστής - γνωστός στους πιο πολλούς που αντάμα πριν από λίγες μέρες πολεμούσανε για τη λευτεριά της πατρίδας - λίγα μέτρα απόμακρά μας οδεύει προς το θάνατο. Μοναδικό του έγκλημα η επιτέλεση του υπέρτατου προς την σκλαβωμένη ιδιαίτερη πατρίδα του χρέους.

Η νύχτα ολοένα προχωρεί. Τα «ζωντάνια», τα διαμερίσματα δηλαδή των φυλακών όλα, το 1, το 2, το 3, το 5, το 9, οι μαθητές κατάδικοι, το 10 - οι κοπέλλες αγωνίστριες κατάδικες - ξεσηκώνονται. Τα συνθήματα ηλεκτρίζουνε όλο και πιο πολύ την ατμόσφαιρα;

- «Στο καλό λεβέντη μας!»! «Στο καλό λεβέντη μας!»! «Θάνατος στους δολοφόνους!»! «Λευτεριά στην Κύπρο μας!»!

Το όνομα του ήρωα μελλοθάνατου γίνεται φωνητική σημασία, που υψώνεται στο κοντάρι της ψυχής των καταδικών και κυματίζει στο φύσημα των αγέρηδων της οργής τους. Ο στρατός περισφίγγει τον αποπνιχτικό κλοιό του έξω απ' τις φυλακές. Τα εθνικά θούρια ανεβαίνουνε στα φτερά του ενθουσιασμού, σκίζουνε τους γαλανούς κυπριακούς ουρανοί που σε λίγο θα αχνороδίσουν. Σκαρφαλωμένοι στα κάγκελα του κελιού οι κατάδικοι αντικρύζουνε την πλημμύρα του φωτός που καταπέμπεται από τους προβολείς του στρατού και στη μέση του συγκροτήματος, ένα μεγάλο φως σημαδεύει τον τόπο της αγχόνης.

Το διαμέρισμα εφτά, που είναι πάρα πολύ κοντά στο διαμέρισμα οχτώ - στο συγκρότημα που κρατείται ο μελλοθάνατος - διαμηνά στο τρία και από το τρία ή είδηση περνά στο δέκα που κρατούνται οι νεαρές αγωνίστριες. Και αυτές με τη σειρά τους το διαμηνούν στο μεγάλο διαμέρισμα, όπου διαμένει ο όγκος των πολιτικών καταδικών, με περισσότερους από 200 αγωνιστές:

- Ε, παιδιά, ο μελλοθάνατος μας χαιρετά. Είναι έτοιμος, λέει, να πεθάνει για τη Λευτεριά! Ελευθερία ή θάνατος!»

Ψίγη, συγκίνησης, κύματα πατριωτισμού, μα θύελλα οργής και πείσματος συγκλονίζουν τη στρατιά των καταδικών. Τα στόματα ολονών, όλα τα διαμερίσματα ψάλλουνε με μια φωνή τον ύμνο της ελευθερίας κι υψώνουνε σα σύμβολο λευτεριάς, εγκαρτέρησης, απαντοχής και αντρειάς, σύμβολο ολοφώτεινο κι ανίκητο το όνομα του ήρωα-μάρτυρα, που περιφρονεί διπλά από την αγχόνη τον θάνατο και τραγουδά της λευτεριάς τον ύμνο.

Έχουν οι στιγμές ετούτες ένα υπέρτατο και τραγικό μαζί μεγαλείο. Ολομόναχη μια εφηβική Ελληνική ψυχή παλεύει στα μαρμαρένια αλώνια με το χάροντα και τον νικά. Και μια ερώτηση πλανιέται στην ατμόσφαιρα:

- Που βρίσκουν τα παιδιά μας τόση δύναμη ψυχής, που βρίσκουν τα γιγάντια φτερά για το συγκλονιστικό ετούτο πέταγμα της ψυχής;

Η ώρα είναι 12.30 μεταμεσονύχτια κι η ώρα της θυσίας προσεγγίζει. Ένας ρίγος διατρέχει τα κορμιά ολονών μας. Σε λίγα λεπτά μέσα ο έφηβος συναγωνιστής θ' ανεβεί στο ικρίωμα. Όλα κι όλοι καταnuχτικά σιωπούν. Άκρα, παγερή ησυχία κατακαλύπτει τα πάντα. Σκαρφαλωμένοι στους φεγγίτες οι αγωνιστές προσπαθούν να συλλάβουν ένα, έστω, μήνυμα από το οχτώ, από τον μελλοθάνατο, να ξαγναντέψουν έστω και μία κίνηση του, να του διαμηνύσουν και με τους απαλότερους ακόμα ρυθμούς της καρδιάς τους τη στοργή και την αγάπη με την οποία τον περιβάλλουν.

Το φως, ένα εκτυφλωτικό φως που καταπέμπεται από τ' αψηλό παρατηρητήριο του οχτώ, που οι Άγγλοι στήσαν ακριβώς πάνω απ' το μπλοκ των μελλοθανάτων, σκίζει σ' αστραπές τη νύχτα και φτάνει, έντονο, εκθαμβωτικό ίσα με τα κελιά των καταδικών.

Νοιώθουμε τούτο το φως σαν να' ναι το κλώπειο «το μάτι του Πολύφημου», που τόσο παραστατικά περιγράφει ένα άλλο φως στις ασύγκριτες σελίδες του μέσα ο Στρατής Μυριβήλης στη «Ζωή του εν Τάφω»...

Ένας άλλος συνάδελφος δίπλα δε μπορεί τούτη τη μακάβρια, μεμψιστοφελική παρουσία του φωτός και σιγοψιθυρίζει τους θαθεία προφητικούς τούτους στίχους γνωστού ρομαντικού ποιητή της Αθηναϊκής Σχολής:

- Φώτιζε, φώτιζε φανέ την πλάκα των θανόντων!

.....
.....
.....
Ξάφνου σκίζει την παγερότητα της σιγής, η

ερώτηση από το διαμέρισμα ένα, που απευθύνεται στις αγωνίστριες:

- Ε, κοπέλλες! τι γίνεται; Επήραν τον;

Ξεκαθαρίζουμε μέσα στη νύχτα τις κοπέλλες να ρωτούν το τρία και το τρία το εφτά:

- Επήραν τον;

Στην απόλυτη σιωπή μέσα ακούονται μονάχα οι χτύποι καρδιών, ενώ η απάντηση έρχεται:

- Όχι ακόμα. Δεν τον επήραν.

Μα σε λίγο αντηχεί στο κενό των φυλακών και στην παγερή κι ατέλειωτη νυχτιά.

- Ε, παιδιά, παίρνουν τον! Ε, παιδιά παίρνουν τον!... Ψάλλει τον Ύμνο. Όλοι μαζί τον Ύμνο! Προσοχή!

Όλα τα «ζωντάνια» όλοι οι αγωνιστές, όλες οι καρδιές μ' ένα στόμα, με τα μάτια δακρύβρεχτα μα και με τις γροθιές σφιγμένες τραγουδούν:

Σε γνωρίζω από την κόψη του σπαθιού τη τρομερή

.....

Σε λίγα λεπτά μέσα ο θνητός αγωνιστής κατανικώντας του θανάτου την μοίρα, το χρώ και το χώρο γίνεται αθάνατος και σύμβολο ολόφωτο. Οι κυρίαρχοι νομίζουμε πως εκδικούνται... Μα ο λαός μας σφιγγει τα δόντια κι ορκίζεται και προχωρά με καινούργια σημαία τον νέο έφηβο νεκρό ήρωα. Στα διαμερίσματα των φυλακών μετά την φοβερή τη θύελλα ξανάρχεται άκρα ησυχία. Τόσο οι κοπέλλες και οι μαθητές όσο και στα λοιπά διαμερίσματα οι αγωνιστές θα κάμουν το ίδιο που κάμνουμε και μεις. Γονατιστοί θα προσεύχονται και θα ορκίζονται...